

<p>Œcuménisme : confusion des langues de Babel ou richesse de l'évènement pentécostal ? Oecumene: Babelse spraakverwarring of de rijkdom van het pinkstergebeuren?</p>
--

Slotwoord door Dieter Van Belle, bisdom Gent, Katholieke Nationale Commissie voor Oecumene

Ik begin met de vaststelling dat verschillende sprekers omwille van hun eigen biografie (afkomst en professionele engagementen) een bijzondere gevoeligheid ontwikkelden voor de rol die *taal* speelt (Jane Stranz, Meurig Williams, ook Katarina Pekridou). Ze lieten ons zien hoe taal, nog voor we over de oecumenische dialoog spreken, deel is van wie we zijn en in staat is om te verbinden of te verdelen, op te sluiten of te bevrijden.

Het is sowieso niet gemakkelijk, stelde Henk Laridon, om als ontvanger van een boodschap de werkelijke intentie van de afzender te verstaan. Taalfilosofen hebben het over registers of taalspelen, over hoe taal uitdrukt maar ook scheidt, over het belang van de historische en culturele context en ook over het belang van een groep die ons in staat stelt om te interpreteren.

Tussen haakjes, daar wacht vele christengemeenschappen in het Westen toch wel een enorme uitdaging: hoe kunnen ze, terwijl ze kleiner en ouder worden, betekenis bemiddelen? Hoe zouden de oude woorden en handelingen van de christelijke overlevering – ik parafraseer D. Bonhoeffers woorden in zijn doopbrief uit 1944 – opnieuw hun revolutionaire betekenis kunnen ontvouwen in deze wereld, als er geen geleefde ervaring, geen authentieke praxis aan beantwoorden? Taal spreekt immers niet uit zichzelf.

Maar laten we niet te snel gaan. Alvast het zorgvuldige gebruik van woorden maakt een goed wederzijds verstaan mogelijk. Maar dan moeten we ons eerst al bewust zijn van het feit dat taal leeft en dat betekenissen verschuiven. Elke diepgaande oecumenische ontmoeting is daarom ook een zoektocht. Afhankelijk van de traditie van waaruit iemand spreekt, kunnen dezelfde woorden een andere betekenis hebben of kan eenzelfde realiteit met andere woorden worden benoemd. En soms is het schier onmogelijk om bepaalde uitdrukkingen door te geven naar een andere traditie.

Voorbeelden daarvan hoorden we bij Henk Laridon maar ook vanuit orthodoxe hoek bij Katerina Pekridou (denk aan een heel elementair begrip als 'kerk'). Toch stelde Pekridou dat bij alle verschillen een gemeenschappelijke christelijke en theologische taal juist van groot belang is, al was het maar om getuigenis af te kunnen leggen in de wereld. *'Juist in een pluralistische cultuur'*, zo stelde aartsbisschop J. De Kesel in 2021 n.a.v. 100 jaar Mechelse gesprekken, *'waarin het geloof in God geen evidentie meer is, hebben we nood aan eenheid in ons getuigenis tegenover de wereld.'*

Andere elementen die een goede oecumenische hermeneutiek typeren, hoorden we in de rijk gestoffeerde bijdrage van Jane Stranz waar ze verwees naar het Faith and Order-document *A Treasure in Earthen Vessels*. Ik stip nog eens de idee van *katholiciteit* aan, waarbij gemeenschappen elkaar helpen om niet vast te raken in één aspect van het Evangelie of in één context; iets wat naar mijn bescheiden ervaring kan werken.

Maar ik denk ook terug aan Stranz' terechte bedenkingen dat we best niet te snel spreken vanuit een verbloemend, overkoepelend 'wij' als we daarmee de scherven en fragmenten van het echte leven zouden gaan negeren. Een 'fragment' van eenheid is sterker dan een 'superstructuur', stelde ze. We komen er nog op terug als we het hebben over Babel. Hoe dan ook vraagt eenheid om 'metanoia', bekering van allen.

Het belang van dat zich naar elkaar keren hoorden we ook bij Katerina Pekridou. Ze vergeleek de oecumenische dialoog met het leren van een vreemde taal. Als ik me beperk tot het leren van nieuwe woorden en grammatica, dan blijf ik er buiten staan. Zoals ik dus een duik moet nemen in de cultuur waar die taal een deel van is en gevoelig moet worden voor mijn eigen culturele achtergrond, zo moet ik in de oecumenische dialoog ook vertrekken van het feit dat het de eigenlijk de liturgie, de theologie en de praxis van een kerk zijn die aan woorden en teksten hun volle betekenis geven.

Ook Meurig Williams stipte met een voorbeeld aan dat een liturgische tekst niet op zichzelf staat, maar pas spreekt in een geheel van symbolen, handelingen en stilte. Zijn ervaring op het *Forum Chrétien Francophone* in Lyon maakt ook nog duidelijk dat zelfs onder éézelfde taal nog steeds werelden van verschil kunnen schuilgaan. Een belangrijk element in de oecumenische hermeneutiek is dus receptiviteit, ontvankelijkheid.

Ook het begrip van 'gedifferentieerde consensus' heeft vandaag meer dan eens geklonken. We zijn het dan eens over fundamentele waarheden terwijl we nog verschillen in sommige interpretaties. Die verschillen hoeven we niet weg te moffelen, ze mogen en moeten er zijn en maken de consensus tot een dynamisch en stimulerend gebeuren.

Het deed me denken aan de manier waarop Paulus onder meer in de Filippenzenbrief oproept tot een 'eenheid' die helemaal geen uniformiteit of collectiviteit is, maar tot stand komt vanuit een samen gegrond zijn in de gezindheid (Gr. *fronèsis*) van Christus, die *nota bene* een gezindheid van 'kenosis' is, van leeg maken en van het loslaten van je voorrechten (vgl. Fil 2,1-11). Dat zou iets kunnen betekenen in de dialoog tussen de kerken.

Ik wijs ook graag nog even op de Babel-Pinkstermetafoor, de titel van deze studiedag. Ik vind ze als typologie best wel 'gelaagd' en had ze misschien graag nog iets verder uitgediept gezien. 'Ooit werd er op de aarde één enkele taal gesproken' lezen we in Gen 11,1 (NBV) en zoiets gold in de Mesopotamische cultuur bovendien als 'het gouden tijdperk'. Je zou spontaan verlangen naar zo'n toestand en misschien doen we dat ook wel (on)bewust. Maar in de latere joodse traditie wordt Babel gezien als het eerste voorbeeld van een totalitair regime! Dat er één taal was betekent volgens sommigen dat er maar één mening kon gelden.¹

---

¹ Sacks, J., *Genesis*, Skandalon, 2020, 53.

Het willen spreken van één taal kan dus een hoogmoedig project schragen (in dit geval het radicale verschil tussen God en mens opheffen), het 'beoogde doel missen', zoals Meurig Williams het stelt. De idee die hij oppert – hopelijk heb ik hem juist begrepen – is dat kerken ook tot eenheid zouden kunnen komen volgens een *Babelse* dynamiek, waarbij ze zich (hoogmoedig) afsluiten van de wereld: zich in een ivoren toren opsluiten zeggen we dan in het Nederlands. De *Pinksterdynamiek* daarentegen betekent een permanente, uitnodigende gerichtheid naar de wereld.

Dat alles levert naar mijn aanvoelen een soort paradox op. De verschillen onder de christelijke kerken kunnen een pijnlijk tegengetuigenis zijn dat hun verkondiging van het ene Evangelie ongeloofwaardig maakt. Tegelijk laten ze zien hoe Gods Zoon wil thuiskomen in elke tijd en cultuur, met alle verschillen van dien. De menswording is een mysterie dat zo ontzagwekkend rijk is, dat het onmogelijk langs één weg of traditie benaderd kan worden. Die paradox is precies waar het in de oecumenische hermeneutiek om draait: dat *eenheid* ook gedragen kan worden door mensen en gemeenschappen die *verschillend* zijn en dat, als Gods Geest hen drijft, ze toch in een gemeenschappelijk geloof naar elkaar toe kunnen groeien.

Ten slotte nog dit. Nog maar enkele dagen geleden kwam via een recent onderzoek van de Vlaamse overheid ('Barometer Samenleven') het interessante gegeven aan het licht dat de grootste groep van *nieuwkomers* (38%) christenen zijn, behorend tot diverse kerken uit Afrika en het Midden-Oosten. Ik ben benieuwd om te zien hoe zij ons zullen uitdagen.

In wat ooit het 'homogeen katholieke Vlaanderen' genoemd kon worden – Wallonië in mindere mate ook – is er nu werkelijk geen enkele reden meer om te zeggen dat oecumene slechts een onbelangrijke 'portefeuille' is in de begroting van onze bisschoppen. Gelukkig moet ik de mijne daarvan helemaal niet overtuigen. Migratie biedt kansen tot oecumene. De Geest van Pinksteren kan aan het werk. Maar wij dus ook. Met de woorden van Jane Stranz: 'we have work to do'.